

BUDGETUNDERLAG 2026–2028

Innehåll

SAMHÄLLSUTVECKLING KRÄVER FORTSATTA SATSNINGAR PÅ SIS	3
1. SAMMANSTÄLLNING AV ÄSKANDEN	4
1.1 ANSLAGSFÖRSTÄRKNING KRÄVS	4
1.2 BEHOV AV FINANSIERING 2026–2028	8
2. ALTERNATIV FÖR FINANSIERING AV VERKSAMHETEN	9
3. HEMSTÄLLAN	10
4. SIS MÅLGRUPP OCH OMVÄRLD	12
4.1 SIS MÅLGRUPP	12
4.2 OMVÄRLDSFAKTORER SOM PÅVERKAR SIS	13
5. KAPACITET	17
5.1 LOKALER	17
5.2 EFTERFRÅGAN OCH PLATSBEHOV	20
5.2.1 UNGDOMSVÅRDEN (LVU)	20
5.2.2 SLUTEN UNGDOMSVÅRD (LSU)	23
5.2.3 PROGNOFÖR UTMÖNSTRING AV PÅFÖLJDEN SLUTEN UNGDOMSVÅRD	24
5.2.4 MISSBRUKSVÅRD (LVM)	25
6. KVALITET	27
6.1 DIFFERENTIERING	27
6.2 KOMPETENSFÖRSÖRJNING	29
6.3 LIKVÄRDIGT ORGANISERADE UNGDOMS- OCH LVM-HEM	30
6.4 TRYGGHET OCH SÄKERHET	31
7. SIS EKONOMI	33

Samhällsutveckling kräver fortsatta satsningar på SiS

Statens institutionsstyrelse har påverkats kraftigt av de senaste årens samhällsutveckling. Det kanske allra mest talande exemplet är att antalet dömda till sluten ungdomsvård fyrdubblats på bara två års tid. Brotten som nuförtiden begås är dessutom grövre, och påföljderna blir längre. De senaste åren har vårdtiderna ökat också inom LVU.

Fastän SiS klarat uppdraget att bereda plats för de som döms till sluten ungdomsvård har ett stort antal barn och unga som omhändertagits enligt LVU tvingats vänta på placering. Så ska det inte vara. Därför är vår viktigaste uppgift här och nu att utöka platskapaciteten. SiS har vidtagit en rad åtgärder i detta syfte, men samhällets efterfrågan av den vård bara SiS kan erbjuda fordrar fortsatta satsningar på vår myndighet. Den kräver höjda anslag.

Samtidigt behöver vi ta kliv för att stärka kvaliteten i verksamheten och ytterligare minska hot, våld och avvikningar. Trygghet, dygnet runt, är en grundförutsättning för att kunna bedriva en god och ändamålsenlig vård och behandling. Vi kommer framöver bland annat att behöva lägga mer resurser på att säkerställa en betryggande bemanning nattetid.

Vidare behöver SiS fortsätta modernisera ett lokalbestånd som ännu, i stora delar, är eftersatt. Vi inför också ett lagenligt arbetstidsavtal från den 1 mars som driver kostnader, och ser behovet av att satsa mer på stärkt samverkan för att motverka att barn och unga dras in i organiserad brottslighet.

I dagsläget råder osäkerhet kring hur myndighetens framtida uppdrag ska se ut, men en långsiktig och robust finansiering är likväl nödvändig. Samhället, och våra målgruppers behov, förändras snabbt. Vi behöver fortsätta investera för att kunna erbjuda en trygg och säker vård. Vi behöver fortsätta stärka vårt erbjudande som arbetsgivare, och anställa fler kompetenta medarbetare som orkar stå kvar.

Att SiS får goda förutsättningar att skapa stabilitet, lägga grunden till en meningsfull tillvaro och inge framtidshopp hos Sveriges allra mest utsatta är en nyckelfaktor för att vi tillsammans ska kunna vända en mörk och farlig utveckling. Samhället behöver ett tryggt och välfungerande SiS.

Elisabet Åbjörnsson Hollmark
Generaldirektör

1. Sammanställning av äskanden

Bedömning: Statens institutionsstyrelses (SiS) anslagsnivå behöver stärkas för att myndigheten ska kunna utöka platskapaciteten, föryngra och anpassa lokalerna, säkerställa betryggande bemanning i enlighet med rådande EU-direktiv samt förstärka samverkan mot att barn och unga ingår i organiserad brottslighet

Osäkerheten kring SiS förändrade uppdrag och framtida inriktning innebär att myndighetens planeringsförutsättningar för budgetperioden 2026–2028 försvåras, och bedömningen baseras därför på kända förutsättningar utifrån nuvarande uppdrag.

1.1 Anslagsförstärkning krävs

Platskapaciteten behöver utökas

Antalet barn och unga som döms till slutet ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av slutet ungdomsvård (LSU) har ökat dramatiskt och utvecklingen väntas fortsätta. Generellt har även den strafftid som döms ut blivit längre, en utveckling som förväntas fortsätta.

Bland annat mot denna bakgrund behöver Statens institutionsstyrelses (SiS) kapacitet utökas 2026–2028 för att myndigheten ska kunna utföra sitt uppdrag och anvisa plats omedelbart. Tabell 1.1 visar den kapacitet som SiS behöver under budgetperioden. Kraftiga ansträngningar för att öka platstillgången inom ungdomsvården behöver fortsatt göras, bl.a. genom fortsatt omställning av verksamhet för tvångsvård av barn och unga enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) till verksamhet för verkställande av slutet ungdomsvård (LSU). Efter 2026 minskar behovet av LSU-platser och avveckling av dessa sker istället, se vidare under nästa rubrik.

Tabell 1.1 Platsplanering 2025 och kapacitetsbehov av vårdplatser 2026–2028

	2025	2026	2027	2028
LVU	540	650	700	750
LSU	250	280	175	100
LVM	275	300	300	300
Totalt	1 065	1 230	1 175	1 150

Not: Vårdplatser är beräknade utifrån genomsnittligt platsbehov under året.

Föryngring av lokalbeståndet genom nyproduktion

Att bygga nya hem är en lång process som tar flera år från beslut till inflyttning. För att korta ner byggtiden och skapa fler boendeplatser för de barn och unga som behöver vård hos SiS kommer konceptbyggnader att uppföras på vissa befintliga ungdomshem. Byggnaderna tillverkas i modulelement och levereras till SiS för installation.

SiS konceptbyggnader är specialtillverkade för att uppfylla de krav som SiS har på trygghet och säkerhet. Boendemiljön ska vara så hemlik som möjligt och utformas för att i möjligaste mån minimera stress för barn och unga. Myndigheten planerar att upprätta 80 nya boendeplatser inom ungdomsvården som går i produktion under 2026 och ytterligare ca 30 boendeplatser planeras till 2028.

I den första etappen utreds förutsättningarna för att upprätta konceptbyggnader på fem ungdomshem. Till grund för bedömningen av var konceptbyggnaderna ska förläggas ligger en analys av verksamhetens förutsättningar, möjligheten att rekrytera medarbetare och vilka stödfunktioner som finns på de olika ungdomshemmen. Specialfastigheter Sverige AB har på uppdrag av SiS utrett markförutsättningar och gjort en bedömning av möjligheten att skyndsamt erhålla bygglov. SiS tar även fram långsiktiga fastighetsutvecklingsplaner för de fem ungdomshemmen, vilket inkluderar planering av säkerhetshöjande åtgärder för att uppnå beslutad säkerhetsnivå.

Investeringsvärdet för att upprätta konceptbyggnader bedöms uppgå till 540 miljoner kronor under år 2026 och ytterligare 216 miljoner kronor under år 2028. Kostnadsökningarna för att upprätta konceptbyggnader bedöms uppgå till 16 miljoner kronor år 2026, 27 miljoner kronor år 2027 och 33 miljoner kronor år 2028.

För att kunna finansiera en så stor del som möjligt av de ökade kostnaderna kommer SiS att se över behovet av lokaler. En avvecklings- och omställningsplan kommer att tas fram under 2025. Lokaler som passerat sin tekniska livslängd och inte uppfyller de krav som lagstiftningen ställer avseende brandskydd samt trygghet och säkerhet kommer att avvecklas.

Betryggande bemanning i enlighet med rådande EU-direktiv

SiS inför ett nytt arbetstidsavtal från 1 mars 2025. Det nya arbetstidsavtalet kommer att leva upp till rådande EU-direktiv och säkerställa god återhämtning med en dygnsvila om 11 timmar mellan arbetspass. Avtalet

innebär att medarbetare får kortare arbetspass, fler arbetsdagar under året och mer frekvent helgarbete.

Det nya arbetstidsavtalet är utformat utifrån verksamhetens behov och uppdrag samt ett fokus på medarbetares arbetsmiljö och förutsättningar för att kunna upprätthålla en trygg och säker vårdmiljö.

Det nya arbetstidsavtalet innebär ekonomiska konsekvenser för att kunna garantera betryggande bemanning på SiS ungdoms- och LVM-hem. I synnerhet behöver nattbemanningen inom ungdomsvården förstärkas. Även Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har påpekat brister på ungdomshemmens låga bemanning nattetid.

Förstärkning av nattbemanningen är även nödvändigt på grund av brister i brandskyddet vid vissa ungdomshem och LVM-hem.

I dagsläget saknar SiS finansiering för att kunna säkerställa betryggande bemanning nattetid och uppfylla kraven på arbetstid enligt rådande EU-direktiv. Kostnaden för ändamålet beräknas uppgå till 242 miljoner kronor, vilket innebär ett behov av anslagsförstärkning med 80 miljoner kronor årligen.

SiS behöver förstärka samverkan mot att barn och unga ingår i organiserad brottslighet

SiS har tillsammans med andra myndigheter haft i uppdrag att inrätta en samverkansstruktur för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott (Bob). Bob-målgruppen på SiS omfattar en stor del av de LSU-dömda ungdomarna och en stor del av de barn och unga som är placerade enligt LVU.

I budgetpropositionen 2025–2027 har regeringen avsatt 10 miljoner kronor årligen för att bemanna en stabil Bob-samverkansstruktur och genomföra särskilt riktade insatser till placerade barn och unga i målgruppen för Bob. SiS kommer att använda dessa medel för ökad familjebehandling i syfte att stärka föräldraförmågan, utforska barn och ungas hela nätverk, förbättra relationer och bidra till trygga hemflyttningar i samarbete med socialtjänsten.

SiS ser emellertid att det behövs ytterligare medel för att arbetet ska omfatta alla barn och unga med sådana behov i målgruppen för Bob. Myndigheten gör bedömningen att ett familjearbete riktat mot målgruppen kan bidra till att sänka återfallsrisken och öka chansen till en fungerande och trygg hemmiljö. I slutredovisningen av uppdraget, som lämnades i december 2024 beräknades myndighetens behov uppgå till 25 årsarbetskrafter. Denna bedömning

kvarstår och motsvarar 20 miljoner kronor eller en förstärkning med 10 miljoner kronor jämfört med tilldelningen enligt budgetpropositionen 2025–2027.

SiS har tillsammans med andra myndigheter även i uppdrag att utveckla arbetet med stöd till unga avhoppare. I redovisningen av uppdraget, som lämnades i mars 2024, konstateras att barn och unga som kan bli aktuella för avhopparsatser i stor utsträckning finns placerade inom den statliga barn- och ungdomsvården. Under tiden dessa barn och unga befinner sig på SiS finns förutsättningar att arbeta motivationsinriktat för att stödja dem som vill lämna den organiserade brottsligheten.

SiS har idag inte något brottsförebyggande uppdrag och för att kunna fortsätta arbetet med implementering av insatser till avhoppare behövs särskild finansiering. SiS bedömer behovet av anslagsförstärkning till 5 miljoner kronor per år 2026–2028. Detta för att kunna bibehålla pågående verksamhet på ett SiS-ungdomshem, samt starta upp motsvarande verksamhet på två ytterligare ungdomshem.

SiS och regionerna behöver utveckla sin ordinarie samverkan - åtgärder för att stärka samhällsvårdens innehåll

budgetpropositionen 2025–2027 tilldelades SiS medel för åtgärder att stärka samhällsvårdens innehåll. Det har dock aviserats att medlen till SiS i budgetpropositionen avser flera aktörers kostnader.

SiS ser ett stort behov av att utveckla ordinarie samverkan mellan SiS och regionerna. De flesta barn och unga som placeras på SiS har ett omfattande och sammansatt psykiatriskt vårdbehov, som inte tillgodoses fullt ut idag. Utvecklingsarbetet bör ta sikte på exempelvis mobila team, struktur för hälsoundersökningar, bedömning av psykiatriska tillstånd eller vårdbehov och läkemedelsuppföljning. För att skapa förutsättningar för samarbetet med regionerna bedömer SiS att myndigheten behöver en resursförstärkning motsvarande 12 mnkr per år.

Ny lagstiftning ska implementeras i verksamheten

I promemorian *Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem – slutredovisning angående frågor om Statens institutionsstyrelses särskilda befogenheter*¹ lämnas förslag om att SiS ska få flera nya särskilda befogenheter. Förslaget omfattar bl.a. utökade möjligheter till rumsvisitationer och kroppsvisitationer, en möjlighet att besluta om avskildhet av ordnings- och

---

¹ Ds 2024:26.

säkerhetsskäl, möjlighet till allmän inpasseringskontroll samt ökade möjligheter att besluta om elektronisk övervakning. SiS har behov av utökade medel för implementering av denna lagstiftning och hänvisar till utredningens beräkningar vad gäller dessa.

1.2 Behov av finansiering 2026–2028

SiS behöver under perioden 2026–2028 resursförstärkning för att ge barn, unga och klienter som vårdas bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv utan missbruk och kriminalitet.

Osäkerheten kring SiS framtida uppdrag innebär att myndighetens långsiktiga planeringsförutsättningar försvåras. SiS vill dock framhäva vikten av långsiktig finansiering för att myndigheten ska kunna genomföra nödvändiga investeringar, behålla kompetens och erbjuda en trygg och säker vård för de barn, unga och klienter som vårdas på SiS. Om finansieringen är kortsiktig, med tillfälliga anslagsförstärkningar, riskerar myndigheten att ställas inför betydande utmaningar i att fullfölja sitt uppdrag.

Tabellen nedan sammanställer det utökade anslagsbehovet, jämfört med den finansiering som presenterades i budgetpropositionen 2025. SiS totala finansieringsbehov sammanställs i nästföljande tabell.

Tabell 1.2 Utökat anslagsbehov (mnkr)

	2026	2027	2028
Utöka platskapacitet och LSU-omställning	286	-352	-576
Föryngring och anpassning av lokaler	8	13	33
Betryggande bemanning i enlighet med rådande EU-direktiv	80	80	80
Bob och avhopparverksamhet	15	15	15
Åtgärder för att stärka samhällsvårdens innehåll ²	-	-	12
Implementering av ny lagstiftning ³	-	-	-
Totalt utökat anslagsbehov	389	-244	-436

Tabell 1.3 Finansieringsbehov av SiS verksamhet 2026–2028 (mnkr)

Finansiering	2026	2027	2028
Avgiftsfinansierad	3 301	3 521	3 776
Anslagsfinansierad	2 817	2 478	2 285
varav anslag LVU/LVM	1 626	1 734	1 860
varav anslag LSU	1 191	744	425

² SiS äskar inga nya medel för 2026–2027 men understryker att medlen som tilldelades i budgetpropositionen 2025–2027 täcker enbart SiS egna kostnader.

³ SiS har behov av utökade medel för implementering av ny lagstiftning och hänvisar till utredningens beräkningar vad gäller dessa.

2. Alternativ för finansiering av verksamheten

I följande avsnitt beskrivs ett alternativt förslag till finansiering av myndigheten.

Alternativ finansiering: SiS anslag förstärks för att öka platskapaciteten och bygga nya avdelningar samt säkerställa betryggande bemanning i enlighet med rådande EU-direktiv

SiS tilldelas medel för öka platskapaciteten och klara uppdraget att anvisa plats samt att säkerställa betryggande bemanning och arbetstidsavtal i enlighet med rådande EU-direktiv. Anslagsbehovet visas i tabell 2.1.

Myndigheten kommer utifrån detta alternativ inte fullt ut att kunna renovera och anpassa lokalerna, vilket riskerar att påverka vårdmiljön och upprätthållandet av kapaciteten. SiS kommer heller inte kunna förstärka samverkan mot att barn och unga ingår i organiserad brottslighet.

Tabell 2.1 Utökad anslagsbehov (mnkr)

Alternativ finansiering	2026	2027	2028
Utöka platskapacitet och LSU-omställning	286	-352	-576
Föryngring av lokaler	5	9	11
Betryggande bemanning i enlighet med rådande EU-direktiv	80	80	80
Totalt utökad anslagsbehov	371	-263	-485

3. Hemställan

I följande avsnitt föreslår SiS en modifiering och utökning av finansieringsmodellen med fler anslagsposter och möjlighet att ge statsbidrag till relevanta organisationer inom civilsamhället.

Utökning av SiS finansieringsmodell med fler anslagsposter

SiS verksamhet finansieras i dag av ett anslag med två anslagsposter. Anslagspost 1 är avsedd att finansiera 33 procent av SiS missbruksvård enligt LVM samt SiS ungdomsvård enligt LVU. Återstående 67 procent finansieras av avgiftsintäkter från kommuner. Anslagspost 2 är avsedd att till 100 procent finansiera verkställigheten av sluten ungdomsvård enligt LSU.

Nuvarande uppdelning med enbart två anslagsposter innebär att all anslagsförstärkning som sker i anslagspost 1 måste finansieras till två tredjedelar med höjda avgifter som belastar kommunerna. Detta är bekymmersamt, exempelvis när det gäller samverkansuppdrag med andra myndigheter. Trots att myndigheten erhåller anslag för full finansiering av diverse samverkansuppdrag så innebär myndighetens rådande finansieringsvillkor att två tredjedelar av samverkansuppdragen måste finansieras med höjda avgifter och belasta kommunerna.

Likaså ser myndigheten att det finns vissa åtgärder som i dag belastar kommunernas budget vars koppling till kommunernas ansvarområden är svag. Det kan diskuteras om åtgärder exempelvis kopplat till lokalbeståndets tekniska livslängd eller säkerhetshöjande insatser är av så grundläggande och nödvändig karaktär att finansieringen bör ske helt via anslag

SiS ser ett behov av utökning av antalet anslagsposter redan under innevarande år. Rådande finansieringsmodell bör kompletteras med fler anslagsposter som bättre speglar ansvarsfördelningen mellan stat och kommuner.

Statsbidrag till organisationer inom SiS område

SiS har i tidigare budgetunderlag yrkat att ändamålet för anslagspost 4:6 Statens institutionsstyrelse ändras för att möjliggöra att anslaget kan användas för att lämna statsbidrag till organisationer inom SiS område.

SiS samverkar med flera olika organisationer inom civilsamhället. Samverkan sker både lokalt och centralt och har flera olika syften: stärka barn, unga och vuxna missbrukare som rättighetsbärare, erbjuda en strukturerad och meningsfull fritid samt skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhälls- och föreningslivet efter tiden på SiS. SiS ser ett behov av att fortsätta

utveckla samverkan med civilsamhället för att tillvarata civilsamhällets kunskaper och erfarenheter och utveckla en mer meningsfull fritid både under och efter placeringstiden.

För att möjliggöra en förbättrad struktur och stödja genomförandet av samverkan som inte bygger på enskilda eldsjälar som arbetar helt ideellt föreslår SiS stadigvarande finansiering och att myndigheten ska få möjlighet att ge statsbidrag till relevanta organisationer inom civilsamhället. Storleken på bidraget uppskattas till 3 miljoner kronor.

4. SiS målgrupp och omvärld

I följande avsnitt görs en beskrivning och analys av SiS målgrupp och omvärldsfaktorer som påverkar verksamheten direkt eller indirekt.

4.1 SiS målgrupp

Barn och unga

Barn och unga som placeras vid SiS har ofta stora, sammansatta vårdbehov i kombination med bristande skolgång. Många lider av psykisk ohälsa, kommer från socialt utsatta miljöer och har haft problem under stora delar av sin uppväxt kopplat till familj, skola och vänner. Även somatisk ohälsa är vanligt förekommande. En majoritet av flickorna och nästan var tredje pojke medicinerar för ett somatiskt hälsoproblem och tandvårdsbehovet är stort framförallt hos flickorna.

Vanliga orsaker till placering på SiS är missbruk och kriminalitet. Omkring tre fjärdedelar av barn och unga är placerade på SiS med anledning av missbruk, flickor i något större utsträckning än pojkar. Kriminalitet är en placeringsorsak för sju av tio pojkar och för tre av tio flickor. Det är inte heller ovanligt att orsaken till placering är en kombination av dessa.⁴

SiS ser en tendens att de barn och unga som placeras vid myndigheten har allt större behov av skolgång. Någon grundläggande utökning av skolresurserna har dock inte gjorts inom myndigheten på flera år. Detta skapar utmaningar i att möta de ökande behoven och säkerställa att eleverna får det stöd som krävs för att lyckas i sin skolgång.

Klienter

Klienter som vårdas på SiS enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) har ofta stora psykiatriska och somatiska vårdbehov. Åldern på klienter som vårdas enligt LVM har sänkts, 52 procent av klienterna är 35 år eller yngre. Under senare tid ser vi en ökning av fysisk ohälsa i den yngre åldersgruppen och samtidigt har den psykiska samsjukligheten blivit alltmer utbredd och omfattande över tid, med allt fler LSS-berättigade klienter.

Två tredjedelar av klienterna är män och en tredjedel är kvinnor. Den psykiska ohälsan skiljer sig mellan män och kvinnor. Kvinnor har i högre grad

---

⁴ Statens institutionsstyrelse (2023) ADAD-inskrivningsintervjuer 2023.

erfarenheter av traumatiska händelser såsom fysiskt våld och sexuella övergrepp.

Det har skett en viss förändring av missbruksbilden bland klienterna. Alkohol är fortfarande den primära drogen, men den har minskat över tid. Opioider har istället ökat som primärdrog. Klienterna som vårdas enligt LVM har oftast ett blandmissbruk och använder flera substanser parallellt utifrån olika syften.

Våldet bland klienter har ändrat karaktär och blivit alltmer strukturellt, där våldshandlingarna oftare är planerade och beräknade.

4.2 Omvärldsfaktorer som påverkar SiS

SiS uppdrag förändras

SiS uppdrag är föremål för flera utredningar som påverkar myndigheten under budgetperioden 2026–2028. Den statliga ungdomsvården ses över och myndighetens uppdrag vad gäller missbruksvården ses också över.⁵ Därtill pågår flera utredningar som på olika sätt påverkar SiS uppdrag och befogenheter.

Osäkerheten kring SiS förändrade och framtida uppdrag innebär att myndighetens planeringsförutsättningar för budgetperioden 2026–2028 försvåras. Eftersom SiS inte har kännedom om hur verksamheten för budgetperioden påverkas i alla avseenden utgår bedömningarna i budgetunderlaget från kända förutsättningar utifrån nuvarande uppdrag.

Grövre brottslighet

Brottsligheten i samhället blir allt grövre och går nedåt i åldrarna. I synnerhet har antalet barn och unga som utövar grov våldsbrottslighet ökat kraftigt. Antalet inkomna brottsmisstankar mot barn och unga under 18 år i Sverige ökade med 1 300 våldsbrott mellan 2019 och 2024, vilket motsvarar en ökning med 30 procent. Under 2024 avsåg 15 procent av brottsmisstankarna mot barn och unga mord eller dråp, att jämföra med 2019 då endast 3 procent av brottsmisstankarna gällde mord eller dråp.

Den ökade våldsbrottsligheten i samhället återspeglas i SiS verksamhet. Exempelvis har antalet ungdomar som verkställer dom enligt LSU på SiS ungdomshem fyrdubblats på två år, från cirka 50 vid årsskiftet 2022–2023 till

---

⁵ Utredningen (S 2024:01) reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård samt Samsjuklighetsutredningens slutbetänkande (SOU 2023:5). Socialdepartementet informerade vid en pressträff den 17 januari 2025 om att en delegation med uppdrag att genomföra en reform av samhällets insatser för mer samordnade, behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet i form av beroendeproblematik och psykisk ohälsa har tillsatts.

nästan 200 vid årsskiftet 2024–2025. Den genomsnittliga verkställighetstiden inom den slutna ungdomsvården har också ökat kraftigt de senaste åren, från 14,6 månader under 2022 till 17,8 månader under 2024.

Sammantaget har utvecklingen med bl.a. grövre brottslighet och höjda straff för barn och unga (se nästa rubrik) lett till en ansträngd situation vad gäller SiS platskapacitet och kraftigt ökat behovet att skapa fler platser inom LSU.

Flera lagändringar, utredningar, förslag etc. påverkar SiS verksamhet

Utökade möjligheter att inleda brottsutredningar för barn under 15 år och skärpta straff har påverkat ungdomsvårdens platskapacitet och ökat behovet att skapa fler platser inom både LVU och LSU. Det har också medfört ökat behov av insatser för att motivera barn och unga till avhopparverksamhet.

Flera lagändringar har genomförts som också påverkar vårdtiderna för barn och unga på SiS. Det gäller exempelvis skärpta straffskalor för brott med skjutvapen och explosiva varor, vilket bl.a. har ökat verkställighetstiderna inom den slutna ungdomsvården.

Det pågår också flera utredningar som kan komma att påverka vårdtiderna och kapaciteten på SiS framöver. Regeringens förslag i budgetpropositionen 2024 om att lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) ska användas oftare för att skydda barn från utsatthet för våld, inklusive hedersrelaterat förtryck, innebär att SiS behöver ha beredskap och kapacitet för att ta emot fler barn och unga.

De förslag som lämnats av utredningen om tvångsmedel mot underåriga⁶ och utredningen om skärpta regler för unga lagöverträdare⁷ kan också få en stor påverkan på SiS kapacitet och behovet av att anpassa lokaler.

Även de förslag som lämnas av den nationelle samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården kan påverka SiS, då samordnarens uppdrag är att föreslå hur det kan skapas fler platser i familjehem, i hem för vård eller boende (HVB) och på SiS särskilda ungdomshem.

Barnrättsfrågorna uppmärksammas alltmer

Granskningar, rapporter och pågående statliga utredningar indikerar en ökad vilja att utvärdera och förbättra situationen för barn och unga som tvångsvårdas, men även för alla de barn och unga som vårdas utanför hemmen.

---

⁶ SOU 2024:93.

⁷ SOU 2025:11.

SiS vård- och behandlingsuppdrag får ett allt större fokus, vilket ställer allt högre krav på utformningen av individuellt anpassade vård- och behandlingsinsatser, stabil vårdkedja och en hemlik boendemiljö som ska skänka trygghet, välbefinnande, igenkännande och skapa en miljö som inspirerar till aktiviteter och motiverar att förändra sitt liv. Det ökar även behovet av kompetensutveckling för medarbetare och samtidigt är det nödvändigt med en förstärkning av samarbetet med civilsamhället för att skapa förutsättningar att fortsätta vård, skola och meningsfull sysselsättning efter placeringen på SiS.

SiS arbetar med att utveckla strukturerad samverkan och förutom i syfte att stärka barns och ungas rättigheter är syftet också att möjliggöra fler fritidsaktiviteter för barn och unga. Detta för att tillvarata civilsamhällets kunskaper och erfarenheter och utveckla en mer meningsfull fritid för barn och unga både under och efter placering.

För att möjliggöra en förbättrad struktur och stödja genomförandet av samverkan behöver SiS få möjlighet att ge statsbidrag till relevanta organisationer inom civilsamhället.

Det pågår en utredning⁸ som har i uppdrag att föreslå åtgärder för att dels stärka barnrättsperspektivet i LVU, dels se över grunderna för vård enligt LVU och lämna förslag för att stärka skyddet och rättssäkerheten i samband med umgängessituationer och vårdens upphörande. Utredningen ska bland annat ta ställning till om rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" ska inkludera fler beteenden än idag, alternativt att fler rekvisit ska införas för att skilja mellan riskbeteenden av olika karaktär.

Utredningen ska också ta ställning till om behov finns att utöka möjligheterna att omhänderta barn från hem med hedersrelaterat förtryck eller hem med nära koppling till allvarlig kriminalitet. Utredningen har fått ett tilläggsuppdrag att utreda en ökad uppföljning av barn som placerats med stöd av socialtjänstlagen.

Lågkonjunktur som vänder under 2025

Den svenska ekonomin befinner sig i en lågkonjunktur som förväntas vända under 2025. Effekterna av återhämtningen förväntas dock bli märkbara först under 2026. Dock gör oron i omvärlden det svårare att prognostisera utvecklingen.

---

⁸ S 2023:13 Stärkt barnrättsperspektiv i LVU och översyn av grunderna för vård

Ökad konkurrens om arbetskraft

Ökad konkurrens om arbetskraft har blivit en central faktor som påverkar rekryteringsmöjligheter och anställningsbeslut. Både offentlig och privat verksamhet står inför växande utmaningar när det gäller att säkra rätt kompetens för sina verksamheter. Den ökade konkurrensen om kompetent personal kan påverka SiS förmåga att rekrytera och behålla medarbetare. Särskilt gäller detta behandlingsassistenter, behandlingssekreterare och behandlingspedagoger, sjuksköterskor, psykologer och lärare.

5. Kapacitet

I följande avsnitt görs en beskrivning och analys av SiS lokalbestånd, platsbehov och efterfrågan inom SiS verksamhetsområden.

5.1 Lokaler

En fysisk miljö som är väl anpassad till barns, ungas och klienters behov är en förutsättning för att det arbete SiS bedriver ska få önskad effekt. SiS hyr cirka 222 000 kvadratmeter lokalyta av olika fastighetsägare, där Specialfastigheter äger 93 procent av lokalerna. Lokalerna utgör stora kostnader för myndigheten, vilket innebär att de beslut som fattas i lokalfrågor får stor påverkan på myndighetens kostnader under lång tid.

Fortsatt stora utmaningar med lokalbeståndet

En stor utmaning för myndigheten utgörs fortsatt av SiS lokalbestånd, där majoriteten av boenderummen har uppnått sin tekniska livslängd. SiS lokalbestånd i vissa delar är inte ändamålsenligt och värdigt att bedriva statlig tvångsvård av barn, unga och vuxna. För att kunna upprätthålla kapacitet att bedriva vård i lokaler med en god vårdmiljö finns stora behov av att renovera och anpassa lokalerna. Den ökade efterfrågan på platser har inneburit att SiS inte kunnat renovera lokaler i den omfattning det skulle behövas, då detta ofta kräver att platser tillfälligt stängs. Behovet av att kunna anvisa plats har haft högre prioritet under de senaste två åren.

Nödvändiga renoveringar har ändå kunnat genomföras liksom utbyggnad

Under 2024 har vissa nödvändiga renoveringar kunnat genomföras på åtta ungdomshem, i linje med de brister som JO påtalat i samband med Opcat-inspektioner. Inom missbruksvården har en avdelning renoverats.

SiS har färdigställt två nya avdelningsbyggnader, vilka inneburit ett tillskott av 32 nyproducerade boenderum. Byggnation av en ny avdelningsbyggnad med totalt 16 boenderum är planerad att färdigställas under 2025.

Arbete pågår med att ta fram nya modulbyggnader med boendeavdelningar som går i produktion under 2026, och som i en första etapp ska etableras vid fem ungdomshem. Det kommer att innebära ett tillskott om 80 boenderum.

Nya skolbyggnader uppförs

Skolan är en av de viktigaste skyddsfaktorerna för barn och unga. Skolmiljön på SiS är högt prioriterad och två nya skolbyggnader har tagits i bruk under 2024. Ytterligare två skolbyggnader har påbörjats och kommer att färdigställas under 2025.

Brandskydd prioriteras

Att säkerställa ett adekvat brandskydd på SiS hem är av högsta prioritet för myndigheten. Inventering av lokalernas brandskydd och tekniska status pågår löpande och brandskyddet har uppgraderats på 27 avdelningar under 2024.

Brister tar stora personalresurser i anspråk

SiS kan inte alltid leva upp till kravet på rätt till daglig vistelse utomhus. Vissa ungdoms- och LVM-hem har för få anpassade lokaler för vård i enskildhet (VIE) samt avsaknad av eller långa avstånd till avskiljningsrum. Detta inskränker de placerades fri- och rättigheter och påverkar möjligheterna till trygg och säker vård och samtidigt tar stora personalresurser i anspråk.

Under 2024 har flera åtgärder vidtagits för att komma till rätta med bristerna. Fem avdelningar har byggts om och anpassats för att säkerställa att lokaler finns för avskiljning och VIE. Under året har också en modulbyggnad för VIE med åtta platser installerats vid ett ungdomshem, vilket har skapat en tryggare vårdmiljö för ungdomarna samtidigt som arbetsmiljön blivit säkrare för medarbetarna. Med de nya lokalerna finns också förutsättningar för att planera bemanningen kostnadseffektivt. Utredningar pågår för placering av modulbyggnad för VIE vid ytterligare två ungdomshem under 2025.

Under 2024 har också förberedelse för implementering av ny lagstiftning kring dygnsvila och låsning av boenderum nattetid gjorts. Förberedelserna omfattar ombyggnationer och anpassningar av lokaler för att säkerställa att implementering av lagstiftningen kan ske på ett tryggt och säkert sätt.

Sammantaget är de omfattande nybyggnationer som pågår avgörande

Bedömningen är att de omfattande nybyggnationer som pågår inom myndigheten är avgörande för att kunna erbjuda flexibla och ändamålsenliga lokaler för placerade. Beräkningarna visar att lokalkostnaderna kommer att fortsätta öka under budgetperioden på grund av det stora behovet av förnyring och renovering. Samtidigt kan hanteringen av de brister som finns minska behovet av personal i vissa delar av verksamheten.

Lokalkostnaderna på längre sikt

Lokalförsörjningsstrategin utgör ett viktigt underlag i myndighetens budget- och planeringsprocess och beskriver lokalutvecklingen på fem respektive tio års sikt. Enligt strategin ska delar av det äldre lokalbeståndet ersättas med nyproduktion under planeringsperioden. Därutöver ska ungdoms- och LVM-hemmen ha en storlek som möjliggör kostnadseffektiv vård och behandling. Hänsyn ska även tas till krav på att kunna bedriva hälso- och sjukvårdsverksamhet inom hela SiS samt skolverksamhet inom ungdomsvården.

Den långsiktiga planeringshorisonten skapar utrymme att prioritera behovet av renoveringar, föra djupgående dialoger med fastighetsägarna och planera åtgärder effektivt. Beslutet ökar också möjligheten till långsiktig utveckling och samverkan med befintliga hyresvärdar samt prioritering av SiS resurser.

Specialfastigheter spelar en viktig roll

Det är angeläget att Specialfastigheter, som äger merparten av de lokaler SiS hyr, håller en hög hastighet i både renoveringar och nybyggnationer. Konkurrensen om resurser mellan SiS och exempelvis Kriminalvården kan påverka takten i både renoveringar och nybyggnationer och medföra att myndighetens långsiktiga arbete påverkas och kostnaderna ökar.

SiS kostnader för hyra av lokaler ökar

Nedan presenteras ekonomiska beräkningar för lokalförsörjningsplanen under kommande fem år.

. Tabell 5.1 Kostnader lokalhyra (mnr)

	Utfall 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Aktiva hyresavtal			490	498	507	513
Pågående projekt			34	33	33	34
Projekt under utredning			64	100	143	149
Totalt	441	517	588	631	683	696

Tabell 5.1.1 Finansiering av hyresökningen under budgetperioden (mnr)

	2026	2027	2028	Totalt
Kostnadsökning	23	38	101	162
Anslagsfinansiering	8	13	33	53

SiS kostnader för hyra av lokaler ökar med 255 miljoner kronor under perioden 2024–2029. Under budgetperioden 2026–2028 ökar kostnaderna med 162 miljoner kronor och andelen av ökning som måste finansieras av anslaget uppgår till 53 miljoner kronor i slutet av budgetperioden.

För att kunna finansiera en så stor del som möjligt av de ökade kostnaderna har SiS vidtagit åtgärder för att minska kostnaderna, genom att se över behovet av lokaler och förhandla om hyresavtal då möjlighet ges. SiS har initierat omförhandlingar av hyresavtal och sagt upp lokaler för avflyttning under året, vilket kommer att medföra minskade lokalkostnader motsvarande 4,3 miljoner kronor per år från och med 2025. Detta syns även i de aktiva hyresavtalen där kostnaden sjunker under budgetperioden. Detta bedöms dock inte vara tillräckligt för att finansiera kostnadsökningen.

5.2 Efterfrågan och platsbehov

5.2.1 Ungdomsvården (LVU)

SiS har inte alltid kunnat anvisa plats omedelbart

SiS har under 2024 inte kunnat omedelbart anvisa plats för vård med stöd av LVU vid akuta behov, eftersom efterfrågan på platser har varit större än SiS kapacitet. SiS hade i synnerhet svårt att anvisa plats till äldre pojkar, vilka också är myndighetens största målgrupp och den grupp som ökar mest. Likaså har målgruppen skolpliktiga flickor varit en stor utmaning att placera omedelbart. En orsak är de långa vårdtiderna för målgruppen som innebär låg genomströmning.

SiS har sedan tidigare konstaterat att det kan medföra allvarliga konsekvenser för en enskild att myndigheten inte kan anvisa plats omedelbart i akuta situationer. Både JO⁹ och IVO¹⁰ har tidigare yttrat sig om SiS svårigheter att uppfylla sin skyldighet enligt lag att omedelbart placera barn och unga som befinner sig i en akut situation.

Den främsta orsaken till platsbristen inom LVU är den samhällsutveckling som skett på kort tid, med allt fler unga som döms för brott. Den kraftiga ökningen av verkställighet av antalet LSU dömda har påverkat tillgången på LVU-platser eftersom flera ungdomshem och avdelningar bytt målgrupp från

---

⁹ JO:s dnr: 5633-2022.

¹⁰ IVO:s dnr 3.5.1-10013/2022.

LVU till LSU. Därutöver har även ett antal förelägganden och tillfälliga stängningar bidragit till en begränsad kapacitet inom LVU-vården.

Omställning från missbruksvård till ungdomsvård

Med anledning av platsbristen har flera åtgärder vidtagits under 2024 för att förbättra platssituationen. LVM-hem har ställts om från missbruksvård till ungdomsvård. Som ett led i att öka antalet platser kommer SiS nu även att återöppna en lokal som tidigare har lämnats tillbaka till hyresvärderna.

Konceptbyggnader planeras

SiS planerar att uppföra konceptbyggnader vid fem befintliga ungdomshem för att snabbt och effektivt tillskapa ny platskapacitet. Konceptbyggnaden är en boendemodul som kan placeras i form av en komplementbyggnad till ett SiS hem. Eftersom modulerna tillverkas parallellt med grundarbetet går den totala byggprocessen snabbare. Processerna för att uppföra nya lokaler är alltjämt långa vilket innebär att konceptbyggnaderna inte ingår i myndighetens planerade platser för 2025 utan beräknas driftklara tidigast under 2026. För att skyndsamt tillskapa platser på befintliga avdelningar har 190 miljoner kronor avsatts för att använda VIE-platser som ordinarie platser inom ungdomsvården.

Flexibla platser har minskat

Myndigheten har arbetat med att prova konceptet med flexibla platser under 2024. En flexibel plats innebär att socialtjänsten i samband med utskrivning får garantitid för återkomst vid ett eventuellt vårdsammanbrott inom fyra veckor. Syftet har varit att underlätta för socialtjänsten att ta beslut och skriva ut barn och unga till öppen vård. I platsplaneringen för 2025 har antalet flexibla platser minskats ned till förmån för att öka antalet tillgängliga platser.

Kortare vistelsetid eftersträvas

I samverkan med kommuner, regioner och Sveriges kommuner och regioner (SKR) pågår insatser för att korta den genomsnittliga vistelsetiden. Det finns ofta en samsyn mellan socialtjänsten och SiS ungdomshem om att barn och unga behöver vidare till annan boendeform utanför SiS, men socialtjänsten har svårt att hitta alternativ boendeform utifrån barnets eller den unges specifika vårdbehov. Under 2024 har i snitt cirka 50 barn och unga per vecka bedömts vara redo för vård i öppnare former. Nedstängningen av flera HVB-hem kan komma att påverka möjligheten till kortare vistelsetid ytterligare.

Bättre prognoser kommer underlätta platsplaneringen

Inom ramen för myndighetens kapacitetsplanering har ett arbete påbörjats för att utveckla mer heltäckande prognoser för platsbehovet genom omvärldsbevakning och behovsanalyser. Det har pågått ett arbete med att ta fram processer och strukturer för att förstärka prognosarbetet med stöd av öppna och offentliga källor som tillhandahålls av BRÅ, Socialstyrelsen, Kriminalvården, Domstolsverket, Folkhälsomyndigheten, samt olika typer av forskningsresultat. Behovsprognosen innebär också att efterfrågan utifrån olika målgrupper analyseras.

Genom förstärkt omvärldsbevakning och behovsprognoser kommer SiS kunna utveckla sin förmåga att göra prognoser över hur platsbehovet kan komma att påverkas på kort, medellång och längre sikt.

Många av myndighetens platser har varit stängda

I genomsnitt har cirka 90–100 platser inom ungdomsvården dagligen varit stängda under 2024 på grund av bristande brandskydd eller renovering efter skadegörelse, medarbetarbrist samt placerade med vårdbehov som krävt ökad medarbetartäthet och vård i mindre grupp. Även IVO:s beslut om tillfällig stängning av ett ungdomshem har påverkat tillgången på platser under 2024.

SiS ambition är att minimera antalet stängda platser och myndigheten har avsatt 190 miljoner kronor för att stärka bemanningen av VIE-platser och under vissa fall kunna mildra effekterna av stängda platser.

Sammantaget behöver kapaciteten utökas

Trots att fler åtgärder vidtagits har andelen där SiS kunnat anvisa plats omedelbart inte förbättrats under 2024 för varken flickor eller pojkar. Mot denna bakgrund bedömer SiS att kapaciteten för vårdplatser avsedda för vård med stöd av LVU måste utökas i förhållande till nuvarande kapacitet med 110 nya platser år 2026, 50 platser år 2027 och ytterligare 50 platser år 2028.

I tabellen nedan framgår planerade platser för 2025 och SiS kapacitetsplanering under 2026 - 2028. Platsbehovet är beräknat utifrån en genomsnittlig platskapacitet för året.

Tabell 5.2.1 Kapacitetsplanering 2026–2028

	2025	2026	2027	2028
LVU/SoL	540	650	700	750

5.2.2 Slutna ungdomsvård (LSU)

Dramatisk ökning av efterfrågan inom slutna ungdomsvård

Under 2024 har efterfrågan inom LSU fortsatt att öka dramatiskt jämfört med föregående år. Antalet vårddygn inom den slutna ungdomsvården ökade med över 27 000 vårddygn eller 100 procent jämfört med 2023, och antalet ungdomar som dömts till slutna ungdomsvård har ökat påtagligt under 2023–2024. Den genomsnittliga verkställighetstiden inom den slutna ungdomsvården har också ökat kraftigt de senaste åren, från 14,6 månader under 2022 till 17,8 månader under 2024.

I januari 2023 hade SiS drygt 50 ungdomar placerade som verkställde slutna ungdomsvård. I december 2024 avtjänade cirka 200 ungdomar slutna ungdomsvård, och enligt prognosen kommer i genomsnitt uppemot 250 platser att behövas under 2025.

Omställning från LVU till LSU

För att kunna verkställa slutna ungdomsvård har SiS vidtagit åtgärder för att öka antalet platser inom LSU genom att ställa om verksamhet från LVU till LSU. Genom dessa och andra åtgärder har myndigheten lyckats möta behovet av platser för alla ungdomar som dömts till LSU under 2024. Under 2025 kommer omställningen till LSU-verksamhet att fortsätta på fyra ungdomshem.

LSU-dömda kulminerar under 2026

Inom den slutna ungdomsvården förväntas den upptrappning av antalet LSU-domar som skett under 2023–2024 stabiliseras på en hög nivå under 2026. Sannolikt kommer antalet LSU-dömda ungdomar att öka upp till en maxnivå runt 280 i slutet av 2025 och sedan kulminerar under 2026 med en topp runt 300 innan utmönstringen av LSU.

Sammantaget behöver kapaciteten utökas inom LSU

Givet utvecklingen med b.l.a. grövre brottsligheten i samhället (se vidare under rubriken Grövre brottslighet) som går nedåt i åldrarna behöver SiS planera för fler verkställighetsplatser inom ramen för LSU. Behovet av fler platser drivs b.l.a. av skärpta straffskalor, vilket bedöms leda till att fler döms till slutna ungdomsvård och att verkställighetstiderna blir längre. Även regeringens åtgärder mot organiserad brottslighet har ökat behovet av fler platser inom den slutna ungdomsvården.

Mot denna bakgrund bedömer SiS att kapaciteten inom LSU kommer i genomsnitt att ligga runt 280 platser under 2026, med en topp runt 300 innan utmönstringen av LSU och sen en minskning mot slutet av året. Bedömningen för antalet LSU-platser 2025–2026 är högre än i prognosen från budgetunderlaget 2025–2027.

I tabellen nedan framgår prognosen för platser för 2025 och SiS kapacitetsplanering inom LSU under 2026 - 2028. Platsbehovet är beräknat utifrån en genomsnittlig platskapacitet för året.

Tabell 5.2.2 Kapacitetsplanering 2026–2028

	2025	2026	2027	2028
LSU	250	280	175	100

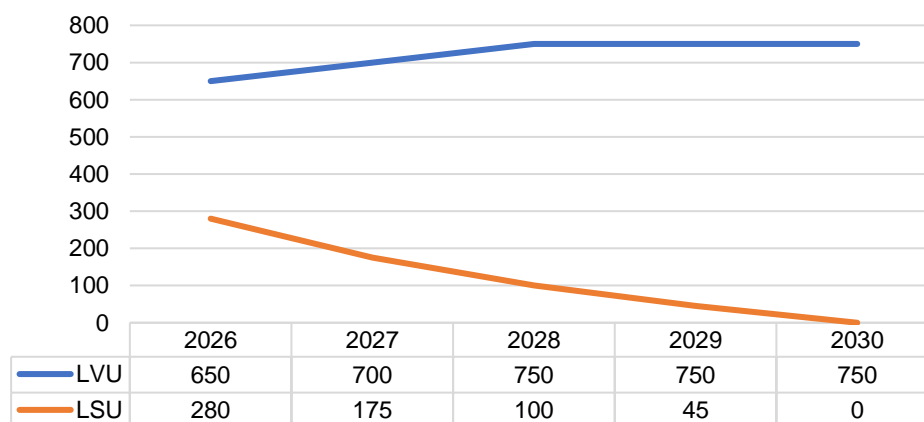
5.2.3 Prognos för utmönstring av påföljden slutna ungdomsvård

Regeringen har aviserat att Kriminalvården kommer överta huvudmannskapet för brottsdömda unga den 1 juli 2026. De unga som innan dess döms till slutna ungdomsvård kommer dock att fullfölja påföljden inom SiS.

Utfasning sker successivt och enligt prognosen bedöms de morddråp-relaterade domarna som har ökat kraftigt sedan 2023 binda upp kapacitet över tid.

Diagram 5.1 Kapacitetsplanering 2026–2030 ungdomsvården

Prognos platser ungdomsvården

Ekonomiska konsekvenser

De ekonomiska konsekvenserna med anledning av utmönstringen av LSU uppdraget beskrivs i siffror i tabellerna nedan.

Prognosen baseras utifrån förutsättningarna i platsprognosen. Både anslagsbehovet för slutna ungdomsvård och myndighetens totala anslagsbehov förväntas succesivt minska. SiS anslagsbehov 2030 förväntas vara 1 148 miljoner kronor lägre jämfört med anslagsbehovet 2026. Orsaken till den stora anslagsminskningen är kopplat till SiS finansieringsmodell. En LSU-plats kostar tre gånger mer i anslag jämfört med en LVU-plats.

Detta innebär samtidigt att påverkan på kommunernas vårdavgifter ökar och att myndigheten måste kompensera anslagsminskningen med ökade vårdavgifter.

Utfasning av LSU verksamhet innebär också avveckling och omställning av lokaler. SiS kommer att ta fram en avvecklings och omställningsplan under 2025. Lokaler som passerat sin tekniska livslängd och inte uppfyller de krav som lagstiftningen ställer avseende brandskydd samt trygghet och säkerhet kommer att avvecklas.

Tabell 5.2.2.1 Anslagsbehov (mnkr)

	2026	2027	2028	2029	2030
Anslagsbehov LSU	1191	744	425	191	0
Anslagsbehov övrig verksamhet	1 626	1 734	1 860	1 848	1 848
Totalt anslagsbehov	2 817	2 478	2 285	2 039	1 848

5.2.4 Missbruksvård (LVM)

Under 2024 har antalet vårddygn inom missbruksvården minskat med över 10 000 vårddygn eller 8 procent jämfört med föregående år. Antalet utskrivningar minskade under 2024 med 121 stycken medan den genomsnittliga vårdtiden ligger på motsvarande nivå som året innan.

Utvecklingen följer en längre trend inom missbruksvården, där SiS de senaste åren ständigt har minskat antalet planerade platser. Under 2024 har LVM-hemmet Ekebylund avvecklats medan LVM-hemmet Gudhemsgården har ställts om till ungdomsvård. SiS har minskat antalet platser inom LVM med 20 procent eller 65 platser under 2024–2025. Platsminskningen sker dels på grund av låg efterfrågan men framförallt på grund av platsbehovet inom ungdomsvården.

Trots omställning av LVM-platser till ungdomsvård har SiS inom missbruksvården i princip klarat att anvisa plats omedelbart till samtliga klienter under 2024 utifrån målgrupp och vårdbehov. SiS har dock under perioder behövt överbelägga inom missbruksvården som en konsekvens av platsminskningen.

Detta och andra tecken pekar på att den kapacitet som i dagsläget finns tillgänglig inte räcker för att möta behoven 2026–2028. Mot denna bakgrund bedömer SiS att kapaciteten inom LVM måste utökas i förhållande till nuvarande kapacitet med 25 nya platser under budgetperioden.

I tabellen nedan framgår planerade platser för 2025 och SiS kapacitetsplanering inom LVM under 2026–2028. Platsbehovet är beräknat utifrån en genomsnittlig platskapacitet för året.

Tabell 5.2.3 Behov av vårdplatser missbruksvården

	2025	2026	2027	2028
LVM	275	300	300	300

6. Kvalitet

I följande avsnitt görs en beskrivning och analys av de områden SiS behöver utveckla under budgetperioden för att kunna erbjuda vård och behandling med hög kvalitet och rättssäkerhet.

6.1 Differentiering

Stort behov av differentierad vård

Det finns ett stort behov av anpassade insatser för barn och unga som vårdas inom SiS och som har samtidiga psykiatriska vårdbehov och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

SiS har sedan tidigare utvecklat differentierad vård på särskilt förstärkta avdelningar (SFA) och på avdelningar för särskilda tillsynsbehov (STB) för barn, unga och klienter med särskilda och omfattande vårdbehov. Dessa avdelningar möjliggör att barn, unga och klienter kan vårdas i en mindre grupp, i anpassade lokaler, med högre personaltäthet och av behandlingspersonal med särskild kunskap om målgruppen.

Platsefterfrågan skapar en målkonflikt med vissa vårdformer

SiS platsbrist har medfört att arbetet med ökad differentiering av vården och mindre behandlingsgrupper för barn och ungdomar med de mest omfattande behoven, inte kan prioriteras. Arbetet med mindre gruppstorlekar utgör en målkonflikt med det akuta behovet av platser som SiS står inför. En fortsatt utveckling av vårdformer anpassade till målgruppens särskilda behov kommer att återupptas så snart platskapaciteten medger det.

Fortsatt arbete med vårdkedjan, utslussning och eftervård

SiS arbetar vidare med att utveckla vårdkedjan inom både LVU och LSU. Behovet av en hållbar intern vårdkedja innebär att det ska vara möjligt att vårdas i öppnare former när riskerna reducerats och individen är redo att ta nästa steg i vårdkedjan. För att kunna erbjuda en trygg vård och behandling i öppnare former behöver lokalerna vara ändamålsenliga och antalet medarbetare öka, särskilt under nattetid och helger.

Nattbemanningen behöver stärkas även för myndighetens låsbara platser som en följd av att incidenter och allvarliga händelser sker i allt större utsträckning under helger och kvällar. B.la IVO har tidigare yttrat sig om SiS nattbemanning inom ungdomshemmen (se vidare under rubrik Ungdomsvården [LVU]).

I dagsläget saknar SiS finansiering för att kunna säkerställa en trygg och säker nattbemanning. Kostnaden för ändamålet beräknas uppgå till cirka 116 miljoner kronor, vilket innebär ett behov av anslagsförstärkning med 38 miljoner kronor årligen.

Fortsatt implementering av multisystematisk institutionsvård

SiS fortsätter implementeringen av multisystematisk institutionsvård (MSI) som utgår ifrån en beprövad modell för institutionsvård som handlar om att formalisera organisering och resurssättning av arbetet på behandlingsavdelningar. MSI-modellen innebär förstärkt bemanning på avdelningen med familje- och nätverksbehandlare. Utvärderingen av MSI indikerade ökad trygghet för bland annat flickor och att familjearbete genomfördes i ökad utsträckning.

Under 2024 har MSI införts på samtliga ungdomshem som tar emot yngre flickor och pojkar. Under 2025–2026 kommer MSI att införas på ungdomshem som tar emot äldre flickor och pojkar. Inledningsvis införs det på ungdomshem i högsta säkerhetsklass och planen är att införa MSI på myndighetens samtliga behandlingsavdelningar inom ungdomsvården under 2026.

Större otrygghet bland flickor har föranlett flicksatsning

Målgruppen flickor har högre avskiljningstal och rapporterar i högre grad upplevd otrygghet under placeringstiden, jämfört med pojkar. Förekomsten av självskadebeteende och suicidförsök är också högre hos flickor än hos pojkar. SiS genomförde en satsning på flickor 2022 som innebar att vissa avdelningar med uppdrag att behandla flickor fick reducera antalet platser med bibehållen bemanning. Ökad personaltäthet och minskad gruppstorleken antogs öka förutsättningarna för att bättre kunna möta behoven hos flickorna, och därigenom minska avskiljningstal och behov av vård i enskildhet. En utvärdering från 2023 indikerade att mindre grupper och bibehållen bemanning påverkade den upplevda tryggheten positivt hos både placerade och medarbetare. Inför 2025 pausas utökningen av flicksatsningen genom minskat gruppstorlek på grund av det riktade fokuset på platskapaciteten. Dock har avdelningar med de yngsta flickorna fortsatt mindre grupper och ökad bemanning.

Utredning av behandlingsmetod fortgår

SiS utreder möjligheterna att erbjuda TFCO (Treatment Foster Care Oregon) på ytterligare ungdomshem och har påbörjat ett samarbete med Skyddsvärnet. TFCO är en form av förstärkt familjevård och har sin grund i social inlärningsteori. TFCO syftar till att främja skyddsfaktorer som stödjande vuxenrelationer och positiva sociala aktiviteter. I dagsläget används TFCO som behandlingsmetod vid ett ungdomshem.

6.2 Kompetensförsörjning

Kompetensförsörjningen är en central fråga för att klara uppdraget att anvisa plats till barn, unga och vuxna. Omfattande åtgärder avseende kompetensförsörjning har vidtagits under de senaste åren vilket har resulterat i fler tillsvidareanställda och mer hållbar arbetsmiljö. Grundkompetensen har utökats och fokuserade utbildningsinsatser har genomförts inom viktiga områden som möjliggör en långsiktig kompetensförsörjning.

Trots att antalet tillsvidareanställda ökat, har det ändå förekommit att vissa avdelningar behövt hållas stängda under perioder på grund av svårigheter att bemanna verksamheten fullt med rätt kompetens.

Nytt arbetstidsavtal

Ett nytt arbetstidsavtal för SiS börjar gälla den 1 mars 2025. Det nya arbetstidsavtalet lever upp till rådande EU-direktiv och ska säkerställa god återhämtning och dygnsvila om 11 timmar mellan arbetspass. Avtalet innebär att medarbetare får kortare arbetspass, fler arbetsdagar under året och mer frekvent helgarbete.

Det nya avtalet förväntas skapa förutsättningar för en bättre arbetsmiljö, minskad personalomsättning och i förlängningen även högre vårdkvalitet. Implementeringen av avtalet och framtagande av nya scheman kommer att ske successivt i dialog mellan arbetsgivare, medarbetare och arbetstagarorganisationer. Det nya arbetstidsavtalet utgår från verksamhetens behov och uppdrag samt ett fokus på medarbetares arbetsmiljö och förutsättningar för balans mellan arbete och fritid. Samtidigt medför det nya avtalet ökade kostnader som uppskattas till 126 miljoner kronor vilket innebär behov av anslagsförstärkning med 42 miljoner kronor.

Höjt ob-tillägg

I samband med det nya arbetstidsavtalet höjs även tillägget för obekväma arbetstider. Höjningen innebär ökade kostnader för SiS med cirka 60 miljoner kronor per år. Det införs även kompensatoriska faktorer i de fall dygnsvilan blir störd på grund av jour, övertid och mertid.

Fortsatt satsning på utbildning

Det pågår ett arbete för att öka differentieringen i de utbildningar som SiS tillhandahåller samt flexibiliteten i genomförandet, vilket möjliggör en mer riktad och behovsanpassad kompetensutveckling.

SiS planerar också att bygga upp en obligatorisk fortsättningsutbildning för alla klientnära medarbetare under en femårsperiod. SiS verksamheter har idag svårt att genomföra aktiviteterna som föreskrivs i myndighetens interna riktlinjer för behandlingsplanering och behandling. Förstärkning av utbildning, handledning och fortbildning är kommande prioriterade områden. Detta bedöms öka kvaliteten i vård och behandlingen samt lägga grund för vetenskapliga utvärderingar.

SiS behöver även arbeta med att strukturerat stärka professioner som sjuksköterskor och psykologer som har behov av specialiserad fortbildning och handledning inom sina respektive uppdrag och områden.

Detta medför ytterligare kostnader, om personal ska kunna avstå arbete för regelbunden vidareutbildning och bemanningen samtidigt ska hållas stabil.

6.3 Likvärdigt organiserade ungdoms- och LVM-hem

I oktober 2024 fattade generaldirektör beslut om en ny organisation för SiS ungdoms- och LVM-hem. Implementeringen kommer att ske successivt under 2025–2026. Förändringsarbetet ökat tryggheten och säkerheten på SiS hem, och handlar ytterst om att alla barn, unga och klienter ska ha likvärdiga förutsättningar oavsett vid vilket hem de placeras.

Under 2025 kommer myndigheten att stärka framförallt arbetsledningen under vardagar på varje avdelning för att skapa trygga och stabila medarbetargrupper. Kostnaderna för implementeringen uppgår till 130 miljoner kronor. Under 2026 kommer arbetsledning på kvällar och helger att stärkas. Kostnaden för implementering under 2026 kommer att uppgå till 80 miljoner kronor.

6.4 Trygghet och säkerhet

Flera åtgärder för att öka tryggheten

Tryggheten för de barn, unga och klienter som vårdas på SiS, liksom de som arbetar på myndigheten, är en högt prioriterad fråga för myndigheten.

Arbetet med införandet av insatsgrupper vid ungdomshem som klassificerats i säkerhetsnivå 1 fortlöper. Uppdraget syftar till att öka kapaciteten för att medarbetare ska kunna hantera pågående allvarliga ordningsstörningar och organiserade aktioner. Uppdraget fokuserar på utrustning, organisation och kompetens.

Arbetet med att förbereda för implementering av förväntade nya befogenheter¹¹, så som allmän inpasseringskontroll på ungdomshem i förhöjd säkerhetsnivå pågår. Sådana kontroller förutses ge stor effekt när det gäller säkerhetshöjning på de aktuella ungdomshemmen. Det pågår även arbete med att ta fram en ny transportutbildning med fokus på säkerhetstänk inför och under transport.

Som en del i att stärka säkerhetskulturen pågår även en inventering av kamerabevakningen på hemmen. Kameraövervakningen bidrar till bättre överblick och kontroll, och rätt användning skapar en tryggare tillvaro för barn, unga, klienter och medarbetare. Bevakningen innebär dock även ett ingrepp i den personliga integriteten och kräver därmed lagstöd samt ett korrekt utförande.

Nya möjligheter att använda elektroniska kommunikationstjänster

Tillämpningar av ny reglering i LVU och LSU som trädde i kraft den 15 maj 2024 har gett myndigheten utökade möjligheter att begränsa användandet av elektroniska kommunikationstjänster inom ungdomsvården. Syftet är att förhindra planeringen av samt minska risken för exempelvis avvikningar, fritagningar, droginförsel och fortsatt brottslighet. Med anledning av de utökade befogenheterna har SiS anpassat verksamheten och utbildat medarbetare, vilket har inneburit ett omfattande arbete. SiS ser att den nya regleringen har gett god effekt, bl.a. har förekomsten av hot och våld minskat under 2024 jämfört med föregående år.

---

¹¹ Ds 2024:26.

Ytterligare nya befogenheter under 2025

Under 2025 kommer SiS att fortsätta att förbereda för ny lagstiftning som förväntas träda i kraft i början av 2026. Det avser utökade möjligheter till kroppsvisitation, rumsvisitation, avskiljning av ordnings- och säkerhetsskäl samt införande av allmän säkerhetskontroll. Det innebär bl.a. att samtliga medarbetare som arbetar klientnära behöver utbildas i ny lagstiftning, och särskilda utbildningsinsatser behöver riktas mot vissa av hemmen. För att kunna implementera den nya lagstiftning som ska tillämpas i myndigheten förstärker SiS bl.a. myndighetens juridiska stöd.

7. SiS ekonomi

SiS finansiering

SiS finansiering i budgetunderlaget utgörs av ett anslag med två anslagsposter. *Anslagspost 1* utgår ifrån finansieringen där 33 procent av ungdomsvården enligt LVU och missbruksvården enligt LVM finansieras av anslag. Återstående 67 procent finansieras av avgiftsintäkter från kommuner. *Anslagspost 2* är avsedd att till 100 procent finansiera verkställigheten av sluten ungdomsvård enligt LSU.

Ekonomiskt resultat

2024 kännetecknades av en hög efterfrågan inom sluten ungdomsvård (LSU) och ett ständigt pågående arbete med omställning av platser mellan LVU och LSU. Det ekonomiska resultatet har präglats av kraftigt ökat underskott inom den avgiftsbelagda verksamheten. Myndighetens ackumulerade underskott har ökat kraftigt under året som ett resultat av omställning till LSU vård, vilket har lett till en begränsad platskapacitet inom LVU. Detta har medfört lägre intäkter än beräknat inom ungdomsvården och samtidigt har efterfrågan fortsatt varit låg inom LVM.

Under de senaste åren har SiS haft en särskild anslagspost för subventionering av den vårdavgift som kommunerna erlägger inom ungdomsvården. Anslaget för subventionen (Ap3) har inte nyttjats fullt ut under året. Kommunernas avgifter har subventionerats med 25 procent och det subventionerade beloppet uppgår till 421 miljoner kronor, vilket är 63 miljoner kronor lägre än tilldelad anslag. Skälet till att hela subventionen inte har kunnat nyttjas beror på att utfallet vård dygn under året varit lägre i förhållande till planerade vård dygn. Detta beror på omställning av platser mellan LVU och LSU under året.

Från och med år 2025 styrs subventionen om på så sätt att bidraget i stället blir placeringsneutral för samtliga placeringar inom den sociala barn- och ungdomsvården. I och med att subventionen blir placeringsneutral från och med år 2025 kan kommunerna i högre utsträckning komma att välja alternativa vårdformer.

Verksamhetens finansiering

SiS bedömning är att anslaget måste förstärkas under perioden 2026–2028. I tabellen nedan redovisas de föreslagna anslagsnivåerna för respektive år under budgetperioden.

Tabell 7.1 Verksamhetens finansiering (tkr)

	2024 utfall	2025 prognos	2026 Beräkning	2027 Beräkning	2028 Beräkning
Anslag					
Utgiftsområde 9					
Anslag - anslagspost 1	1 233 012	1 414 439	1 626 000	1 734 000	1 860 000
Anslag - anslagspost 2	633 443	1 084 400	1 191 000	744 000	425 000
Anslag - anslagspost 3	421 409	0	0	0	0
Summa anslag	2 287 864	2 498 839	2 817 000	2 478 000	2 285 000
Avgiftsinkomster som disponeras					
Vårdavgifter	1 837 799	2 752 990	3 301 273	3 520 545	3 776 364
Summa avgiftsinkomster som disponeras	1 837 799	2 752 990	3 301 273	3 520 545	3 776 364
Övriga inkomster som disponeras					
Bidrag	15 781	15 000	15 000	15 000	15 000
Finansiella intäkter	168	300	500	500	600
Övriga inkomster	2 131	3 000	3 000	3 000	3 000
Summa övriga inkomster	18 080	18 300	18 500	18 500	18 600
Total finansiering	4 143 743	5 270 129	6 136 773	5 017 045	6 079 964

Verksamhetsinvesteringar

Investeringar i anläggningstillgångar och lån i Riksgäldskontoret

Investeringsbehovet inom verksamheten kommer fortsätta vara stort. SiS föreslår därför att låneramen utökas till 230 miljoner kronor 2026. För perioden 2027–2028 behövs ytterligare ökning av låneramen till 250 respektive 270 miljoner kronor.

Räntekonto med kredit i Riksgäldskontoret

SiS anholder om att få öka räntekontokrediterna till 400 miljoner kronor till 2026.

Anslagssparande/Anslagskredit på ramanslag

SiS bedömer att storleken på både anslagssparandet och anslagskrediterna bör ligga på 3 procent.

Tabell 7.2 Verksamhetsinvesteringar (tkr)

	2024 utfall	2025 prognos	2026 Beräkning	2027 Beräkning	2028 Beräkning
Immateriella investeringar					
Datasystem, rättigheter m.m.	0	0	0	0	0
Maskiner, inventarier och installationer	54 497	55 000	40 000	40 000	40 000
Byggnader, mark och annan fast egendom	28 550	35 000	40 000	40 000	40 000
Övriga verksamhetsinvesteringar	0	0	0	0	0
Summa verksamhetsinvesteringar	83 047	90 000	80 000	80 000	80 000
Finansiering					
Lån i Riksgäldskontoret (2 kap.1§ kapitalförsörjnings- förordningen)	86 882	90 000	80 000	80 000	80 000
Bidrag (2 kap. 3 § kapitalförsörjnings- förordningen)	0	0	0	0	0
Finansiell leasing (2 kap. 5 § kapitalförsörjnings- förordningen)	0	0	0	0	0
Anslag (efter medgivande av regeringen)	0	0	0	0	0
Summa finansiering	86 882	90 000	80 000	80 000	80 000

Tabell 7.3 Låneram och verksamhetsinvesteringar (tkr)

	2024 Utfall	2025 Prognos	2026 Beräkning	2027 Beräkning	2028 Beräkning
IB lån i Riksgäldskontoret	128 111	157 464	187 464	207 464	227 464
Nyupplåning (+)	86 882	90 000	80 000	80 000	80 000
Amorteringar (-)	-57 529	-60 000	-60 000	-60 000	-60 000
UB lån i Riksgäldskontoret	157 464	187 464	207 464	227 464	247 464
Beslutat/föreslagen låneram	190 000	220 000	230 000	250 000	270 000
Ränteutgifter	-143	-160	-165	-175	-185
Summa amorteringar och ränteutgifter	-57 672	-60 160	-60 165	-60 175	-60 185
Finansiering av räntor och avskrivningar					
- utgiftsområde 09, anslag 04 006 ap 1	19 032	19 853	19 854	19 858	19 861
- avgifter	38 640	40 307	40 311	40 317	40 324
Summa finansiering	57 672	60 160	60 165	60 175	60 185

Tabell 7.4 Räntekontokredit (tkr)

	2024 Utfall	2025 Prognos	2026 Beräkning
Maximalt utnyttjad räntekontokredit under året	243 996	320 000	370 000
Minsta behållning på räntekontot under året			
Behållning på räntekonto i Riksgäldskontoret	0	0	0
Räntekontokredit i Riksgäldskontoret	188 292	250 000	300 000
Beslutad/föreslagen räntekontokredit	350 309	350 000	400 000